

OTKAZANO

Umetnost u doba pandemije (mart–maj 2020)

Prolog

Ovo što sledi nije dokumentarna hronologija nedogađanja u oblasti kulture u vremenu vanrednog stanja u Srbiji od 15. marta do 6. maja 2020. godine, već samo moj doživljaj i odabir onoga što sam zapazila da mi nedostaje kada se na svakodnevni život spustila zavesa virusa korone. Bilo je to odjednom – kao kad padne sečivo mačete za vrat, kao kad zastane zalogaj u grlu čemu sledi gušenje, kao kad jedno stopalo ostane na tlu, a drugo lebdi u neostvarenom iskoraku nakon čega usledi pad na nos. Rečju, nastupio je zatvorski mrak, bez zatvorskih rešetaka i katanca. Zavlada je virtualna realnost viđana samo u SF filmovima, naslućena u Pekićevom *Besnilu*, Kamijevoj *Kugi* i inim knjigama. Kretanje je dirigovao nevidljivi, smrtonosni virus korona. Najgore je što neprijatelja nismo mogli uočiti golim okom, a kružio je upadajući u nos, oči, razarajući ružičasta pluća, rasterujući sve ispred sebe. Zavlada je tišina...

Drama

Zastrašujuća vest osvanula je u nedelju 15. marta – u Srbiji je zbog pandemije korona virusa proglašeno vanredno stanje. Nikada nisam živila u vanrednom stanju i pomno sam pratila nova propisana pravila ponašanja od kojih su me onespokojavale i naredbe zabranе okupljanja i održavanja svih kulturnih događaja – ono što je bilo zakazano moralo je biti otkazano. Odjekivali su kao udarci maljem jedan za drugim, u neprekidnom nizu: izložba za izložbom – OTKAZANO, Novosadske muzičke svečanosti – OTKAZANO, Sterijino pozorje – OTKAZANO, koncert Kemala Gekića – OTKAZANO, Festival profesionalnih pozorišta – OTKAZANO, gostovanje Njujork siti baleta sa Beogradskog festivala igre – OTKAZANO, od 12. marta Novosadsko pozorište – Ujvideki sinhaz sve predstave i probe – OTKAZANO, Godišnji koncert Baletske škole – Novi Sad – OTKAZANO, bioskopske predstave OTKAZANE... Život je stao, samo virus korone ubrzano osvaja planetu.

Iščezli su, kao tragovi u pesku koje odnese plima, razgovori i čavrjanje uz čašu vina ili čašicu rakije posle otvaranja izložbi u Savezu udruženja likovnih umetnika Vojvodine (SULUV), Malom likovnom salonu Kulturnog centra Novog Sada, Galeriji „Bel art“ i drugima, ali ova tri izložbena prostora nalaze se u jednoj ulici, u nizu, pa se na toj šrafti uvek oseti komešanje likovnjaka i njihovih pratićara/kritičara/novinara, postavljaju se izložbe naočigled prolaznika koji neretko zastanu, neki i zavire da pitaju kada se otvara izložba, ko zna možda će i doći...

S
V
E
T
L
A
K
O
M
O
R
A

Muzejski prostori utihнуli su u martu i aprilu, zavesa u pozorištu se zamрznula, niti se spušta, niti diže. Sada se čuje samo zvuk malja – OTKAZANO. Budžetske ustanove i njihovi zaposleni finansijski opstojavaju, nezavisni umetnici su na „belom hlebu”, njima su javni događaji/izložbe/nastupanja na sceni jedini način predstavljanja stvaralaštva – možda će naići novi galerista, možda će se pojavitи kolekcionar koji ima njuh za vrednosti, možda će glumački monolog čuti onaj koji ima njuh Bobija Vilsona, možda će neki producent ponuditi svirku za film...

U jednom trenutku malj je ostao u vazduhu – 16. marta otvorena je prva izložba skulptura Dragane Kojić u Malom likovnom salonu jednostavnog naziva „Skulpture od keramike”. Autorka će je zapamtiti ne samo po tome što je njen premijerna, već i što je otvorena – bez publike kako nalažu nova „korona pravila”. Tog ponedeljka pre podne, prvog radnog dana vanrednog stanja u Srbiji, nevidljiva sila odvukla me je među Draganine izložene skulpture. Obukla sam se kao da idem na „pravo” otvaranje. Novi odevni detalji bili su propisani maska i rukavice. Maska kao maska, apotekarska, ali rukavice – ispod hrpe marama i šalova izvukla sam bakine crne heklane rukavice. Sela sam na bicikl neobično uzbuduđena što sam u „doba korone” na ulici, što idem na izložbu, što ću biti u galerijskom prostoru sa umetnicom na oho-hooo rastojanju, što sam vaskrsla bakine svećane, crne heklane rukavice. Umetnicu sam zatekla među njenim delima, skulpturama izrazito svedene forme. Dobila sam katalog u kome o izložbi Dragane Kojić piše Danilo Vuksanović „...Umetničko nastoјanje oличено u kamernoj postavci u sebi krije još jednu reminiscenciju. To su zlatni akcenti na pojedinim radovima koji nas tiho podsećaju na činjenicu da je nekada u katedralama sve bilo pozlaćeno. Između nas i zlata, ostalo je samo vreme koje jedino možemo obuhvatiti umetnošću. Baš kako to čini Dragana Kojić.“ Iako bez publike u izložbenom prostoru, skulpture je kroz staklo mogao da vidi svako ko prođe pored Malog likovnog salona.

Ova izložba bila je prva i poslednja sa realnim artefaktima u realnom prostoru i realnom vremenu u vanrednom stanju koje je u zemlji trajalo do 6. maja. Posle zabrane okupljanja u zatvorenim prostorima muzeji i galerije otkazali su grupne posete, zatim individualne, vođenja i druge programe, te su se okrenuli virtuelnom predstavljanju. U Galeriji Matice srpske koja je pripremala virtuelne šetnje kroz svoje kolekcije, najatraktivniji za publiku je bio „Umetnički izazov“ odnosno globalna akcija „Između umetnosti i karantina“ u okviru koje je publika pozvana da se u svojim ambijentima fotografiše kao neki od likova na umetničkim delima i da ga reinterpretira na duhovit/zanimljiv način. Nastala je svojevrsna kolekcija koja će, možda, nekom prilikom biti i prikazana. U Spomen-zbirci Pavla Beljanskog takođe su odabrali virtuelnu/digitalnu formu aktivnosti, a priče o slikama iz muzejske kolekcije praćene su video-klipovima sa tumačenjem na znakovnom jeziku namenjenim gluvinim i nagluvinim osobama. Muzej Vojvodine je stalno „punio“ svoj sajt, društvene mreže, otključao je svoje interaktivne mobilne aplikacije – Zlatni šlem, interaktivni strip u proširenoj realnosti i mobilnu aplikaciju za decu Muzejska e-Sveznalic@...

Sve vreme vanrednog stanja u pandemiji pitala sam se od čega žive slikari, glumci, muzičari? Svi oni zavise od javnih nastupa koje osmišljavaju, za koje „ginu“ ne priznajući to javno, nekada ni samima sebi. Publika je njihov reper kako bi osetili koliko su kreativni,

sjaj oka posmatrača/gledaoca jeste njihov motiv da nastave, ili da odustanu. Shodno ovom razmišljanju, imala sam ideju da napravim video-serijal za Korzo, portal za urbanu kulturu i baštinu gde bi novosadski likovni umetnici pričali o svom stvaralaštvu u vremenu pandemije. Bila sam usamljena, uprkos silnim virtuelnim šetnjama. Nedostajali su mi ljudi, razgovor na ulici, otvaranja izložbi gde smo se radovali novim slikama, predstavama, muzičkim bravurama, nedostajale su mi rasprave u kojima smo lomili kopljia... Misleći kako da sklopim serijal, vreme je prolazilo. Sticajem zvezdanog neba prvo sam (mejlom) ideju saopštila slikaru Janošu Tarku, pitala sam ga šta misli o potencijalnom projektu. Odmah je odgovorio.

U međuvremenu, u jeku korone, Kaća Lazukić i ja bile smo na Zum edukaciji *storytelling-a WeVideo* kada se ponovo javila misao o „anketi”, što bi rekla Maja E. Mislila sam na trominutne filmiće na *Korzoportalu* u kojima bismo predstavili npr. Danijela Babića, Andreu Palašti, Janoša Tarka, Alenu Klačić, Lazara Markovića, Miletu Poštića, Danicu Bičanić... Poenta je da sam kurs prošla sa niskom ocenom za razliku od Kaće, pa sam je pitala da li bi ona montirala materijal koji bih nabavila u razgovorima sa umetnicima. Odgovorila je potvrđno. Odmah sam pomislila na Tarka koji mi je napisao: „Energiju koju bih inače potrošio na sitne svakodnevne stresove gradskog života usmerio sam ka kreativnom razmišljanju. Puno sam pisao, za to pre nisam imao vremena, započeo sam novi serijal malih slika, crteža iz kojih su se izrodile nove ideje i koncepti za moj budući rad.” Misleći na njegov trud, zacrtala sam zadatak – radićemo mini video-filmove za *Korzoportal*.

Mart/april, koračam opustelom „galerijskom štaftom” na Bulevaru Mihajla Pupina (nekada Bulevar maršala Tita), to je moja stalna tura i tako pola veka. Nemam kome da mahнем sa ulice, kroz galerijske izloge – nema Vesne, Bebe, Maje, Danice na galeriji, Gorana... Kupim dve kugle sladoleda u „Carigradu” i odoh na Riblju pijacu. Maska je podno brade, čeka da je aktiviram u zatvorenom prostoru neke prodavnice. Ipak, iza staklenih uličnih zidova galerija kuvalo se...

Galerija „Bel art“ za vreme vanrednog stanja bila je zatvorena za publiku, ali sem što je predstavljala svoje programe u virtuelnom svetu, na društvenim mrežama, održavala je onlajn kontakte o aktuelnim temama sa kolegama u svetu, okrugle stolove. Glavne teme su se odnosile na nove modele funkcionisanja galerija i anticipiranja kako će galerijski svet izgledati u budućnosti, kako bismo se što bolje pripremili za promene koje su neminovne. Zum platforma se pokazala vrlo jednostavnom i delotvornom za komuniciranje. Važan deo aktivnosti bila je priprema aplikacije za konkurs Kreativne Europe i saradnje na Zapadnom Balkanu koju je inicirala Fondacija Triade iz Temišvara sa kojom „Bel art“ dugo sarađuje, poslednjih godina kroz projekat Umetnički dijalozi Novi Sad – Temišvar – saradnja na putu ka Evropskoj prestonici kulture.

Vlasnica Gradske prodajne galerija Marta Stražmešterov zaključala je vrata svoje oaze teškog srca prvog radnog dana po proglašenju vanrednog stanja – „Osećala sam se kao da je došao kraj. To je prvi put da Galerija nije toliko dugo radila. Čak i za vreme bombardovanja dolazila sam svaki dan, dolazili su kupci, slikari. Za ova dva meseca dolazila sam jedanput nedeljno da vidim da li nešto curi, da li je struja u redu. Ali sve vreme bila sam u

kontaktu sa slikarima, neki su slikali kao nikada ranije. A kad se sve vratilo u normalu, prvog dana ušao je kupac i rekao – dajte mi nešto veselo, sve slike će ispremeštati.”

U dvomesečnom vanrednom stanju mnogi umetnici bili su primorani da otkažu izložbe za potencijalno nove termine. Već tada su u Savezu udruženja likovnih umetnika Vojvodine koncipirali projekat koji su nazvali „Dokument iz izolacije“. Izložba je otvorena 20. maja, sa radovima 82 umetnika – članova SULUV-a, studenata Novosadske akademije umetnosti i troje gostiju. Izložba „Dokument iz izolacije“ u Galeriji SULUV otvorena je bez uobičajenih govora i pratećeg koktela. Možda je to novi put ka (raz)otkrivanju savremene likovne umetnosti? Predsednik SULUV-a Goran Despotovski smatra da jeste – „Otvaranje izložbe nisu govor i koktel. U mnogim evropskim zemljama autorska izložba podrazumeva da je umetnik u galeriji svakog dana od podneva do pet po podne kada razgovara sa posetiocima. Ovo je novi model o kome treba da razmislimo, jer su dosadašnji modeli otvaranja zastarieli i nisu u ostvarenju dijaloga koji očekujemo.“

Rasplet

Odmah po ukidanju vanrednog stanja podigla sam vrat željna milovanja u vidu novih termina prethodno prinudno otkazanih manifestacija. Sterijino pozorje biće održano od 27. avgusta do 3. septembra, Šekspir festival u Čortanovcima počinje 21. avgusta, Palički filmski festival rezervisao je termin od 8. do 14. avgusta, Novosadske muzičke svečanosti (NOMUS) od 21. do 28. oktobra, Njujork siti balet nastupa 7. oktobra (kartu čuvam kao da je od platine). A kao letnja kiša grunula je izložba u Galeriji Saveza udruženja likovnih umetnika Vojvodine „Dokument iz izolacije“ (20. maj – 5. jun 2020), posle ukidanja vanrednog stanja u Srbiji.

Idemo, ako virus korona ne odluči drugačije!